

MOA HOLMQVIST

## HERR FÖRFATTAREN OCH FRU LJUNGSTEDT

### Aurora Ljungstedts manliga författaridentitet och författarskapets förutsättningar

”Wördade Vän! Jag beundrar er, vare sig ni är gammal eller ung, karl eller kvinna.” Så skriver spänningsförfattaren C. F. Ridderstad till kollegan ”Claude Gerard”, egentligen Aurora Ljungstedt (1821–1908), som sänt honom sin senaste bok. Han gissar dock att författaren är ”en medelålders man, cirka 30 år [...] men med en eldig och god kvinnas varma hjerta”.<sup>1</sup> Därefter ber han ödmjukt att få veta vem som döljer sig bakom pseudonymen, men om han fick något svar på sin begäran vet vi inte. Claude Gerard var vid det här laget en av Sveriges storsäljande underhållningsförfattare, känd för spännings- och äventyrsromaner i kontinental stil i svenska miljöer.<sup>2</sup> Aurora Ljungstedt var inte mer än i sin närmaste krets känd som den som stod bakom pseudonymen.

I förordet till *Samlade berättelser af Claude Gerard* (1872–1882) förklarar ”Författaren” valet av sin pseudonym med att ”[e]n författares lekamliga människa bör helst ingenstädes finnas till”. Namnet har tagits ”för att göra pseudonymitetens slöja – hvilken vanligen är både genomskinlig och bräcklig – tillräckligt tät och varaktig, för att låta författarens verkliga person derunder helt och hållet försvinna”.<sup>3</sup> Vad har namnet Claude Gerard för betydelse i Aurora Ljungstedts författarskap? Hur användes pseudonymen, och vad hände när den avslöjades?

I den första delen av denna artikel kommer jag att redogöra för författarskapets materiella förutsättningar utifrån tidigare utforskat arkivmaterial. Den senare delen diskuterar författaridentiteten ”Claude Gerard”. Att en kvinna skrev under manlig pseudonym är ingenting anmärkningsvärt i sig, men Ljungstedt tycks ha varit ovanligt mån om att hålla sin verkliga person borta från sin skrivande verksamhet. Jag kommer att visa att författarskapet var maskulint kodat och att detta förändrades parallellt med att allmänheten fick veta att personen bakom Claude Gerard var en kvinna. Jag ser Claude Gerard som en författaridentitet snarare än en pseudonym och kommer därför att omväxlande diskutera författaren Claude Gerard och den biografiska personen Aurora Ljungstedt.

Forskningen om Aurora Ljungstedt/Claude Gerard är inte särskilt omfattande.<sup>4</sup> Arkivmaterialen är inte heller stort. Det består av brev på Kungliga Bibliotekets handskriftsavdelning (KB), brev och kontrakt i Albert Bonniers förlags arkiv (AB) och framför allt diverse material i det jag valt att kalla Ljungstedtarkivet (LA).<sup>5</sup> Ljungstedtarkivet, som finns i privat ägo, består av ett urval brev till Aurora Ljungstedt och hennes make Victor Ljungstedt (1820–1904), delvis familjerelaterade men framför allt rö-

rande Claude Gerards författarskap. Det innehåller också Aurora Ljungstedts kassaböcker, almanackor i vilka hon fört dagbok, och diverse utkast och anteckningar.<sup>6</sup>

## FÖRFATTARSKAPETS FÖRUTSÄTTNINGAR

Ljungstedt växte upp i överklassen och vi kan utgå från att hon och hennes familj (make och tre barn) kunde leva på mannens lön. Det hindrar förstås inte att hon kan ha behövt eller velat tjäna pengar på sitt författarskap. Att arvoden hade betydelse visar två av de kortfattade anteckningarna i Ljungstedts dagböcker, som annars mest berör familjeangelägenheter. ”Jag väntar att på nyåret få mina ’gåtor’ i bok, & önskar innerligt att få något för dem, jag behöfde det så väl”, skriver hon inför den första bokpubliceringen av *Psykologiska gåtor* 1868.<sup>7</sup> Flera år senare beklagar hon sig över att aldrig hinna skriva eftersom ”jag behöfde så nåt förtjena pengar” och tillägger inom parentes ”i hur många år & hur många gånger har jag väl tänkt och sagt de orden!”<sup>8</sup> Vissa brev i Ljungstedts kvarlåtenskap ger också en vink om att betalningen var viktig för henne. ”Aftonbladet betalar *minst* lika mycket som Svea”, försäkrar till exempel Albert Bonnier när han ber att få publicera en berättelse i *Aftonbladet* istället för *Svea kalender*.<sup>9</sup> ”Hvad arvodet beträffar är jag förvissad att att [sic] jag skall lika högt som någon annan svensk förläggare gå Claude Gerards önsknings till mötes”, skriver en redaktör och en annan drar till med att det ska bli ”[i]ntet knussel i betalningsväg”.<sup>10</sup> Även om det är svårt att dra allt för bestämda slutsatser av ett så pass litet material som det rör sig om här, tyder uppdragsgivarnas brev på att de antingen visste eller förutsatte att betalningen var viktig för författaren.

När författarskapet var som populärast, på 1870-talet, verkar det också ha varit en betydande inkomstkälla. För en fristående originalnovell betalade *Svea kalender* 100 kronor

1875, vilket är ett högt pris i jämförelse med andra bidrag till samma tidskrift.<sup>11</sup> Nästan alla Claude Gerards större verk skrevs som följetonger. Generellt sett var ersättningen för sådana lägre än vad den var för böcker, men det saknas uppgifter om Claude Gerards arvoden för originalföljetongerna.<sup>12</sup>

Den största satsningen på Claude Gerards verk var utgivningen av *Samlade berättelser af Claude Gerard*. De publicerades i nio delar mellan 1872 och 1882, alla utom den sista av Albert Bonniers förlag. Böckerna gavs ut i snabb takt, och inleddes med den då femton år gamla *Dagdrifverier och drömmier* (1857). Följetongerna hade på sin tid publicerats praktiskt taget i takt med att de skrevs och med tanke på det är det inte förvånande att de redigerades inför nyttigivningen.<sup>13</sup> I *En jägares historier* (1860–61) och *Skymningsprat* (1863–64) stramades till exempel strukturen upp genom att berättelserna ”Ett bref” och ”Harolds skugga” bytte plats, vilket gav framför allt *En jägares historier* en tydligare ramberättelse och jagberättare.<sup>14</sup> I novellen ”Mr Webb” rättades de stavfel som Viktor Rydberg påpekat i en avhyvling i *Göteborgs Handels- och Sjöfärts-Tidning*, titeln byttes till ”Monsieur Goblin” och den placerades in bland andra ”reseskizzer” av samma jagberättare i *Gröna blad* (1877).<sup>15</sup> Andra berättelser fick nya inledningar, nyskrivna slut eller antydningar om huvudpersonernas fortsatta äventyr.<sup>16</sup>

Utgivningen av *Samlade berättelser* tycks ha varit mycket lyckad.<sup>17</sup> Honoraret var till att börja med relativt lågt, de första fyra delarna betalades med 15 kronor per 24-sidigt tryckark.<sup>18</sup> Den femte delen, *Psykologiska gåtor*, hade redan publicerats i bokform av K. A. Lindströms förlag 1868. Albert Bonnier köpte restupplagan och rättigheterna året därefter och när *Samlade berättelser* först kontrakterades skrevs den in med ett särskilt villkor – om förlaget skulle bestämma sig för att ta med den i de samlade verken skulle den betalas med halva arvodet.<sup>19</sup> Så skedde också: *Psykologiska*

*gåtor* utgör femte delen av *Samlade berättelser*. Därefter höjdes arvodet och del sex (*Moderna typer*) och åtta (*Gröna blad* och *Hvardagslif*) arvröderades med 40 kronor per ark.<sup>20</sup> Än mer markant skiljde sig arvodet för den sjunde delen, som kontraherades samtidigt som bok och följetong för 100 kronor per ark.<sup>21</sup> I takt med att *Samlade berättelser* gavs ut och författarens popularitet ökade, höjdes alltså Claude Gerards honorar.

Men efter den åttonde delen av *Samlade berättelser* hände något. Albert Bonniers förlag gav inte ut fler delar, men en nionde kom ut fyra år senare. Den innehåller ett antal berättelser av varierande genre, längd och kvalitet och är betydligt spretigare än de tidigare. Denna del distribuerades av Seelig men saknar förlagsnamn och gavs möjligen ut av författaren själv.<sup>22</sup> Något som talar för egenutgivning är skriften *Claude Gerard* (1883), ett häfte som publicerades anonymt men antagligen skrevs av Ljungstedts bror Erik Georgsson Hjort (verksam som skribent under pseudonymen Cervus).<sup>23</sup> Skriften kom ut året efter den nionde delen av *Samlade berättelser*, och verkar ha getts ut i reklamsyfte. Den avslutas med en beskrivning av innehållet i den nionde delen, två berömmande kritikercitat och prisuppgift.<sup>24</sup> Utgivningen av både den nionde delen av *Samlade berättelser* och skriften *Claude Gerard* kan ses som ett försök av författaren att hålla sig kvar på bokmarknaden. Vi kan anta att Albert Bonniers förlag tappat intresset eftersom de inte valde att ge ut fler delar av *Samlade berättelser*. Några fler större Claude Gerard-verk blev det heller inte.

Att Ljungstedt aktivt arbetade för sitt författarskap och var engagerad i utgivningen är tydligt i arkivmaterialet. År 1874 besvarar Albert Bonnier oroligt en invändning som verkar ha rört ingrepp i något av författarens verk, och intygar att ändringarna enbart rör småsaker.<sup>25</sup> Ett brev med okänd avsändare visar också att Ljungstedt arbetade för att ge ut

sina verk i Frankrike. Det är riktat till ”chère madame” Aurora Ljungstedt själv, till skillnad från den svenska korrespondensen som adresseras antingen direkt till ”Claude Gerard” eller till Victor Ljungstedt med önskemål att han ska vidarebefordra till författaren. Brevskrivaren verkar vara personligt bekant med Aurora Ljungstedt, men det är också tänkbart att Ljungstedt var mindre mån om sin anonymitet utomlands.<sup>26</sup> Även när Ljungstedt skrev brev till andra författare använde hon ofta pseudonym – i alla fall så länge det rörde hennes författarskap.<sup>27</sup> Som nämnts var det ”Claude Gerard” som skickade sitt senaste verk till kollegan Ridderstad och fick ett beundrabrev tillbaka. Före debuten inleddes även korrespondens med Carl Anton Wetterbergh (Onkel Adam) under den tidiga pseudonymen Richard Stedt.<sup>28</sup> Långt senare, efter att pseudonymen avslöjats, skrev Ljungstedt till Viktor Rydberg efter att ha läst den fjärde upplagan av hans *Bibelns lära om Kristus*. Här skriver hon ingenting om sitt eget författarskap och undertecknar med eget namn.<sup>29</sup> Detta tyder på att Ljungstedt gjorde skillnad på sin korrespondens som privatperson (som undertecknades med hennes riktiga namn) och sin korrespondens som författare (som undertecknades Claude Gerard).

Breven från Albert Bonniers förlag ställdes från början till Victor Ljungstedt, som också skrev på kontrakten som ombud för författaren. Så sent som 1882 skrev Albert Bonnier till Victor Ljungstedt, även om han vid det laget måste ha känt till vem som var Claude Gerard.<sup>30</sup> Bara ett år senare skrev dock Aurora Ljungstedt själv till Bonnier, efterfrågade hans åsikter om ett manus och förhörde sig om utgivning.<sup>31</sup> Andra brev bekräftar bilden att Ljungstedt tog över förläggarkontakten under eget namn någon gång i början av 1880-talet.<sup>32</sup> Detta tillsammans med det faktum att hon skötte vissa kontakter själv (till exempel med den franska brevskrivaren) tyder på att Victor Ljungstedt snarare agerade som bulvan än som

agent, ett bekvämt namn att använda istället för hennes eget. Även i slutet av författarskapet tycks anonymiteten dock ha varit viktig för Ljungstedt. I ett brev till Albert Bonnier 1883 skriver hon: ”Emellertid torde jag få påminna om den serdeles vigt jag fäster vid att icke blifva känd såsom förf. till ifrågavarande manuskript.”<sup>33</sup>

### AURORA LJUNGSTEDT SOM CLAUDE GERARD

Att skriva som kvinna i Sverige under 1800-talet var inte okontroversiellt. Författarskapet innebar en plats i offentligheten, en traditionellt sett manlig roll som var svår att kombinera med kvinnoidealet. Att använda pseudonym var regel snarare än undantag för 1800-talets författare, men fyllde olika funktion för kvinnor och män. Ofta har kvinnliga författares anonymitet tolkats som blygsamhet av forskningen, men den kunde lika gärna handla om att *utnyttja* en pseudonym, till exempel för att samtidigt ha en ödmjuk framtoning och skapa en position som författare.<sup>34</sup> En manlig pseudonym skapade dessutom andra förutsättningar, gav möjlighet att anta en manlig roll och därmed att skriva saker som kvinnor annars inte kunde skriva.<sup>35</sup>

Under den första hälften av 1800-talet blev författarnamnet allt viktigare i Sverige. Åsa Arping har i *”Hvad gør væl namnet?”* (2013) diskuterat den utveckling varigenom författarnamnet blir ett varumärke.<sup>36</sup> Vad gäller Claude Gerard tycks namnet valt för att förmedla en tydlig författaridentitet, att skapa just ett varumärke med särskilda konnotationer. I förordet till de samlade berättelserna berättar ”Författaren” att namnet är hämtat ”af ungdomlig beundran” för en gestalt i Eugène Sues roman *Martin, l'enfant trouvé* (1847).<sup>37</sup> Genom detta ges ett slags läsanvisning: namnet är gemensamt med ”filosofen och skolläraren” i Sues roman, en trygg och rättträdig gestalt som läsarna kan antas ha känt till.<sup>38</sup> I likhet med författare som George Eliot och Ernst Ahlgren använde

Claude Gerard maskuliniteten som ett sätt att frångå normer för kvinnlighet.<sup>39</sup> ”Även om anonymitetens dekorum varit starkare bland kvinnor är det viktigt att uppmärksamma hur det konventionella bruket att dölja sitt namn också skapade särskilda möjligheter”, skriver Arping.<sup>40</sup>

Vissa åtgärder verkar också ha vidtagits för att Claude Gerard skulle uppfattas som en man av sina läsare. Redan under 1840-talet hade svenska kritiker börjat ge uttryck för missnöje med den borgerliga familjeromanen och den därmed förknippade kvinnliga stilen.<sup>41</sup> I ett kåseri av Aurora Ljungstedts bror Erik Hjort (samme bror som sannolikt låg bakom skriften *Claude Gerard*) framhålls Claude Gerard som en uttalat manlig författare. Kåseriet ”Bara prat” (1871) publicerades i *Norrköpings tidningar* och *Nya Dagligt Allehanda* innan pseudonymen uppdagats, och kontrasterar Claude Gerard mot en kvinnolitterär tradition. Hjort ställer Claude Gerards friska och sköna språk mot en konventionellt kvinnlig stil och menar att böckerna passar för den som ”ledsnat på dessa beskedliga hvardagsromaner, alltifrån saliga Fredrikas [Bremer] intill våra dagar”.<sup>42</sup> Även i en artikel i *Dagligt för hemmet* i samband med Ljungstedts död 1908 påpekar man att Claude Gerard i allmänhet förmodades vara en man. Efter pseudonymens avslöjande ska man, enligt samma artikel, ha misstänkt att Ljungstedt och Hjort tillsammans stod bakom pseudonymen.<sup>43</sup>

Claude Gerards berättelser skiljer sig från de kvinnliga författarnas ”beskedliga hvardagsromaner” på flera sätt. Särskilt de tidiga böckerna har en handling som är mycket långt från vardagsskildringar, de är istället inspirerade av den engelska och franska äventyrsromanens form. De utspelar sig ofta utomhus, i skogen eller i staden, och i alla möjliga samhällsklasser. Det är miljöer som inte utan svårigheter kunde beskrivas av en författarinna som ville leva upp till ett borgerligt kvinnoideal. Att över huvud

taget befinna sig på offentliga platser var inte okomplicerat för kvinnor utan var strängt omgärdat av regler och tabun.<sup>44</sup> De flesta av Claude Gerards huvudpersoner är män, och trovärdiga mansporträtt hörde till sådant som kvinnliga författare allmänt sett inte ansågs kunna skriva.<sup>45</sup> Även jagberättaren är en man i Claude Gerards författarskap. I flera berättelser återkommer en jagberättare av samma typ, en nyfiken och filosofiskt lagd ung man, vars huvudsakliga sysselsättning består av att resa, promenera och betrakta. Han finns redan i debuten *Hin ondes hus* (1853), liksom i de närmast följande verken *Dagdrifverier och drömmier* och *En jägares historier*. I de sistnämnda kallar han sig själv för flanör och säger sig vilja flytta över denna verksamhet från Paris till Sverige.<sup>46</sup> Det är svårt, för att inte säga omöjligt, att tänka sig en kvinna i den rollen. Hans långsamma promenerande och passiva betraktande var ett manligt privilegium.<sup>47</sup>

Ibland är det något som skaver i gestaltningen av just maskulinitet hos Claude Gerard. Då och då sticker det till av sarkasmer och kritik under ytan.<sup>48</sup> En berättelse där ironin gentemot den manliga jagberättaren är övertydlig är också den enda som öppet reflekterar över kvinnors skrivande. I novellen "Lifvets poesi?" går Claude Gerard in i en pågående diskussion om kvinnors möjligheter att både skriva och bilda familj på ett sätt som pekar framåt mot 1880-talsförfattarnas feministiska berättelser.<sup>49</sup> "Lifvets poesi?" ingår i *Onkel Benjamins album* (1870) och handlar om när den unge Benjamin träffar pojkflickan Karina, som kallas genialisk och jämförs med Germaine de Staëls klassiska Corinna i *Corinne ou l'Italie* (1807).<sup>50</sup> Mot allas förmodan och sin egen försäkran om att "det är icke en *man* jag vill finna" gifter sig Karina, men behåller sina skrivdrömmar och debuterar snart som författare.<sup>51</sup> Så länge hon håller fast vid sitt skrivande misslyckas hon dock med rollen som hustru och mor. Hennes svärmor reciterar till och med Anna Maria Lenngrens

"Några ord till min k. dotter, i fall jag hade någon" (1798) för henne och samma tvetydiga ironi som finns i Lenngrens dikt går igen i novellen.<sup>52</sup> "Lifvets poesi?" slutar med resignation. Karina bränner, i Benjamins närvaro och till hans förtjusning, sitt manuskript. Hon kallar det "ett vanvett, en orimlighet" och säger att "makans och moderns sällhet" inte ryms i samma hjärta som "fantasiens, diktens och inspirationens lycka". "Jag har ingen rätt dertill, jag har afstått derifrån för alltid", blir slutsatsen.<sup>53</sup> Ett par år senare är det tidigare slarviga hemmet pryddigt och vid det ordentligt dukade tebordet konstaterar Karinas make att hans "lilla hustru växer till sig för hvarje år".<sup>54</sup> Benjamin påpekar att hon också har förlorat sin livlighet, den som gjorde att bägge männen en gång i tiden förälskade sig i henne. Men det, tycker maken, gör ingenting.

Genom ironi kan Claude Gerard leka med sin egen jagberättare. Många av Claude Gerards kvinnoporträtt är märkbart platta och det är som regel männen som står i fokus. Ändå anas det ibland, mest tydligt kanske i "Lifvets poesi?", en kritik mot den manlige jagberättaren. Yvonne Leffler har påpekat att Claude Gerards sista större verk rör sig mot ett mindre manscentrerat perspektiv, med två kvinnliga huvudpersoner.<sup>55</sup> Tendenser till denna utveckling finns redan tidigt i författarskapet. I de mindre sammanhållna berättelsesamlingarna finns ofta en spretighet som tillåter större omväxling och fler perspektiv. Bland de korta berättelserna finns fler kvinnliga huvudpersoner, fler scener i inomhusmiljö och mer realistiska historier. Dessa berättelser upptar efter hand en allt större del av författarskapet.<sup>56</sup>

I inledningen till berättelsesamlingen med den talande titeln *Hvardagslif* (1877) ger Claude Gerard ett slags programförklaring till den senare, mer realistiska delen av sitt författarskap. Författaren betonar här sensationer som en del av vardagslivet men framhåller samtidigt den nya boken som vardaglig, stillsam och enkel. På

så sätt görs det tydligt för läsaren att handlingen är lämplig även för en kvinnlig författare. När *Hvardagslif* publicerades hade pseudonymen avslöjats och den verkliga människan bakom Claude Gerard lyfts fram. Exakt hur det gick till är det ingen som riktigt vet, men det verkar ha skett successivt under 1870-talet. Redan 1863 gjorde *Nya Dagligt Allehanda* reklam för sin nästkommande årgång med löftet att "pseudonymen Claude Gerard" skulle framträda "med afkastande af den slöja, hvori han länge dolt sitt rätta namn" – men det var då inte frågan om att Ljungstedt skulle stå som författare utan att Claude Gerard parades ihop med den tidigare pseudonymen Richard Stedt.<sup>57</sup> Enligt skriften *Claude Gerard* röjdes pseudonymen av misstag i *Svenskt biografiskt lexikon* 1876, men det är en uppgift som inte gått att belägga.<sup>58</sup> Redan 1873 anger också *Tidskrift för hemmet* att pseudonymen Claude Gerard "numera" är känd som fru Ljungstedt.<sup>59</sup>

Vi kan bara spekulera över hur "avslöjandet" gick till. Kanske var det verkligen ett misstag, eller kanske hade Ljungstedt tröttnat på sin författaridentitet utan att vilja låtsas om det. Oavsett skedde en förändring i Ljungstedts författarskap vid samma tid och kanske finns det här en förklaring till en så anspråkslös titel som *Hvardagslif*. När det uppdagas att Claude Gerard är Aurora Ljungstedt måste hon förhålla sig till ett kvinnligt författarideal. "Vi skola nu emellertid hålla oss till de små oskyldiga sensationer [...] och använda den mest triviala titel på en så alldaglig historia, att den nästan icke ens förtjänar namnet deraf", står det i inledningen till *Hvardagslif*, så blygsamt att man återigen anar en ironisk ton.<sup>60</sup>

Inte minst speglas behovet av ett kvinnligt författarideal i skriften *Claude Gerard*. Samme bror som i kåseriet "Bara prat" beskrev Claude Gerards manliga stil och distanserade författaren från kvinnliga författares beskedliga vardagsromaner bistod i denna skrift med att lansera Claude Gerard som kvinna. Skriften är

utgiven anonymt och författaren säger att han inte heller visste vem som låg bakom pseudonymen tidigare. Lika lite som någon annan kunde han misstänka att Claude Gerards "eleganta och kraftiga penna" fördes av Aurora Ljungstedt.<sup>61</sup> Han säger sig ha mött henne när hon var barn och nu förnyat bekantskapen för att få intervjua henne om författarskapet. I *Claude Gerard* beskrivs Ljungstedt helt enligt tidens syn på den ideala kvinnliga författaren. Hon är ödmjuk och ointresserad av litterära koterier och publicister: "Claude Gerard känner ingen och ingen känner henne. Hon lefver blott för sin familj, sina litterära studier, sina resor och sitt författarskap."<sup>62</sup> Även här understryks kvinnligheten till den grad att texten skulle kunna tolkas ironiskt. Syftet med skriften bör dock framför allt ha varit att visa upp författarskapet i en ny, kvinnligare, dager. Som redan nämnts avslutas den med reklam för den nionde delen av *Samlade berättelser*. Därtill finns ett omnämnande om att Ljungstedt nyligen varit med i *Litterärt album*, där hennes bidrag "vittna om denna ädla tankemognad som åldern merendels medför".<sup>63</sup> Att Ljungstedt nu är en mer mogen författare understryks också genom att hon sägs ångra de sensationistiska dragen i det tidiga författarskapet. Hon tar avstånd från sina tidiga berättelser, liksom två verk som beskrivs som särskilt inspirerade av "den franska sensationen", novellen "Hämnden" (först publicerad som fristående novell 1851, senare som en del av *Dagdrifverier och drömmier*) och romanen *Jernringen* (1871). Samtidigt insisterar intervjuaren, skriftens författare, på att det som kritiken kallat sensationalistiskt i själva verket är högst sedligt. Det explicita försvaret läggs alltså i intervjuarens mun, vilket gör att Ljungstedt själv kan framstå som helt igenom blygsam. Därmed tillbakavisas kritiken samtidigt som Ljungstedt fortsatt kan passa in i tidens kvinnoideal.<sup>64</sup>

\*

Samma dubbelbottnade ironi som anades gentemot den manlige berättaren i "Lifvets poesi?" anas i den överdrivna ödmjukheten i *Hvardagslif* och i skriften *Claude Gerard*. Det tycks helt klart som om Ljungstedt medvetet *förhåller* sig till sin författaridentitet både före och efter pseudonymens avslöjande – men utifrån olika utgångspunkter. Detta bekräftar bilden av att Aurora Ljungstedt valde en manlig pseudonym som ett led i ett strategiskt iscensättande av ett maskulint kodat författarskap. Ljungstedt skapade författaridentiteten som Claude Gerard och arbetade aktivt för att upprätthålla den. Som arkivmaterialet visade var namnet Claude

Gerard väsentligt i Ljungstedts arbete med författarskapet. Snarare än en pseudonym är "Claude Gerard" en del av författarskapet, en medveten iscensättning av en maskulin berättarposition. Med hjälp av Claude Gerard kunde Ljungstedt som person försvinna och verken beskriva miljöer och händelser som inte var tillgängliga för en kvinnlig författare. Endast undantagsvis skapar en ironisk blick revor i den manliga masken. I det tidiga författarskapet är jagberättaren en man, huvudpersonen en man och Claude Gerard en man. Den enda kvinnan är Ljungstedt själv – och hennes "lekamliga människa bör helst ingenstädes finnas till".<sup>65</sup>

1. Carl Fredrik Ridderstad till Claude Gerard, 31/1 1870, RI, Ljungstedtarkivet (LA).
2. Först publicerade sig Ljungstedt som Richard, R-rd och Richard Stedt. Under det namnet gavs några kortare berättelser och debutromanen *Hin ondes hus* (1853) ut. Därefter byttes pseudonymen till Claude Gerard.
3. [Aurora Ljungstedt] Claude Gerard, *Samlade berättelser. Svenskt original. D. 1, Dagdrifverier och drömmier. En jägares historier*, Stockholm: Bonnier, 1872, s. 4.
4. Lars Wendelius uppmärksammade författarskapet i *Pengar, brott och andeväsen. En studie i Aurora Ljungstedts författarskap*, Litteratur och samhälle 21, Uppsala: Avd. för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen Uppsala universitet, 1985. Yvonne Leffler har undersökt *Hin ondes hus* i sin avhandling om svensk skräckromantik *I skräckens lustgård. Skräckromantik i svenska 1800-talsromaner*, Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 21, diss. Göteborg: Litteraturvetenskapliga institutionen Göteborgs universitet, 1991. Hon har också diskuterat "Hastfordska vapnet" som detektivberättelse i artikeln "Är Hastfordska vapnet av Aurora Ljungstedt vår första detektivberättelse?", i Yvonne Leffler (red.), *Det glömda 1800-talet. Några populära genrer inom svensk prosa och dramatik*, Karlstad: Centrum för

- språk och litteratur, 1993, s. 91–109 och skrivit artikeln "Skräckromantik och psykologiska rysningar. Om Aurora Ljungstedt", i Elisabeth Møller Jensen & Inger-Lise Hjort-Vetlesen (red.), *Nordisk kvinnolitteraturhistoria. Bd 2, Fadershuset. 1800-talet*, Höganäs: Wiken, 1993, s. 269–271. Leffler har främst intresserat sig för de skräckromantiska dragen i författarskapet. Detsamma gäller Rickard Berghorn, förläggare på Aleph förlag som gett ut två böcker av Claude Gerard. Berghorn har skrivit flera populärvetenskapliga artiklar, bl.a. efterordet till Hastur förlags nyutgåva av *En jägares historier* ("Skräckromantik och mord i den svenska trollskogen", i Aurora Ljungstedt, *En jägares historier*, Ljungby: Hastur, 2013) och "Aurora Ljungstedt. Brott och gotisk skräckromantik", i Rickard Berghorn & Mattias Fyhr (red.), *I nattens korridorer. Artiklar om skräck och mörk fantasy*, Saltsjö-Boo: Aleph, 2004, s. 49–55.
5. På KB finns fyra kortare och ett längre brev, varav två rör Claude Gerards författarskap. På AB finns tre brev från Aurora Ljungstedt till förlaget, och ett antal kopior av brev från Albert Bonnier först till maken Victor och senare till Aurora Ljungstedt. Här finns även kontrakt för de flesta av Claude Gerards böcker. En del material från Ljungstedts släkt finns också i ett arkiv efter hennes far Georg Hjort, Enskilt arkiv 24, Östergötlands länsmuseum. Det som rör

- Aurora Ljungstedt är tillfällesdikter och diverse texter från barndomen, ett handskrivet manus till novellen "Tönne Rolf", fyra brev till Victor Ljungstedt och ett vykort till Aurora Ljungstedt. Ingenting berör författarskapet och jag har inte funnit arkivet relevant för min undersökning.
6. Arkivet har sammanställts av Ljungstedts släktingar, men hur urvalet har gjorts är tyvärr okänt. Det ägs av antikvariatshandlare Mats Rehnström, som generöst har lånat ut materialet.
  7. Aurora Ljungstedt, almanacka 1868, 1868:23, LA.
  8. Aurora Ljungstedt, almanacka 1874, 1874:3, LA.
  9. Albert Bonnier till Victor Ljungstedt som ombud för Claude Gerard, 7/9 1872, AlB2, LA.
  10. Christian Emanuel Gernandt till Claude Gerard, 9/11 1872, GE2, LA; Karl Adam Lindström till Victor Ljungstedt som ombud för Claude Gerard, 2/12 1876, LI1, LA.
  11. Albert Bonnier till Victor Ljungstedt som ombud för Claude Gerard, 10/12 1875, AlB4, LA. Det är den enda uppgift jag har kunnat hitta om arvode för en fristående originalnovell av Claude Gerard. För andra honorar i samma tidskrift se Eva Heggstad, *Fången och fri. 1880-talets svenska kvinnliga författare om bemmet, yrkeslivet och konstnärskapet*, Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 27, diss. Uppsala: Avd. för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet, 1991, s. 59f. Sju år senare fick t.ex. Eva Wigström 15 kr och Anne Charlotte Leffler, som hörde till de mest välbetalda, 175 kr.
  12. Ingemar Oscarsson, "Fortsättning följer". *Följetong och fortsättningsroman i dagspressen till ca 1850*, Press & litteratur 11, diss. Lund: LiberLäromedel, 1980, s. 140.
  13. Aurora Ljungstedt nämner t.ex. i sin dagbok senast i augusti 1868 att hon arbetar med *Psykologiska gåtor*, som började i *Nya Dagligt Allehanda* 7/9 samma år (Ljungstedt, Almanacka 1868:20). Dagsaktuella händelser tas också upp, som bedragerskan Johanna Lovisa Åkerberg och mördaren Per Victor Göthe i romanen *En jägares historier*. I Sverige var det annars vanligare att vänta tills följetonger var helt eller praktiskt taget färdigskrivna före publicering, se Oscarsson 1980, s. 166.
  14. Även slutet i "Harolds skugga" ändrades, vilket gör att berättelsen passar bättre in i *En jägares historier*. I *Skymningsprat* ströks även en kort kåserande text, "Om soupeér och krinoliner", och berättelsen "Gruf-tomten" lades till ("Skymningsprat", *Nya Dagligt Allehanda*, 21/12 1863–9/8 1864 resp. *Samlade berättelser. Svenskt original. D. 2, Skymningsprat*, Stockholm: Bonnier, 1872 och "En jägares historier", *Nya Dagligt Allehanda*, 24/12 1860–31/12 1861 resp. *Samlade berättelser. En jägares historier*, 1872.
  15. [Viktor Rydberg] Torvig, "Också ett bidrag till Sveriges sköna litteratur", *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning*, 27/2 1873. När Rydberg kritiserade novellen hade den namnet "Mr Webb", under vilket namn den faktiskt publicerades ännu en gång 1873 – då med de tidigare stavfelen intakta, se [Aurora Ljungstedt] Claude Gerard, *Mr. Webb. Reseskizz*, Stockholm: 1873.
  16. Exempelvis, förutom ovan nämnda: Ny inledning fick *Dagdrifverier och drömmier* och *Jernringen* ("Dagdrifverier och drömmier", *Aftonbladet*, 9/9 1857 resp. *Samlade berättelser. Dagdrifverier och drömmier*, 1872, s. 7ff. och "Jernringen", *Nya Dagligt Allehanda*, 2/1 1871 resp. *Samlade berättelser. Svenskt original. D. 4, Jernringen*, Stockholm: Bonnier, 1873, s. 5ff.); nytt slut och ny titel fick "Penningar och hjertan"/"Köpa eller köpas?" i *Moderna typer* ("Moderna typer", *Nya Dagligt Allehanda*, 13/4–24/7 1872 resp. *Samlade berättelser. Svenskt original. D. 6, Moderna typer*, Stockholm: Bonnier, 1874, s. 127–200) och antydningar om fortsatta äventyr skrevs in i *Psykologiska gåtor* (som då hade kommit att följas upp av *Inom natt och år*, "Psykologiska gåtor", *Nya Dagligt Allehanda* 7/9–31/12 1868 resp. *Samlade berättelser. Svenskt original. D. 5, Psykologiska gåtor*, Stockholm: Bonnier, 1873).
  17. Karl Otto Bonnier, *Bonniers. En bokhandlarefamilj. 3, Adolf Bonnier och hans bröder, 2: 1850-, 1860- och 1870-talen*, Stockholm: Bonnier, 1930, s. 202.



18. Detta sett i förhållande till de siffror som ställts samman över författarhonorar för tidigare och senare perioder. Johan Svedjedal har sammanställt svenska författararvoden under perioden 1838–1847, och skriver att de låg mellan 15 och 33 riksdaler per 16-sidigt ark (omräknat i 24-sidiga ark mellan 22.50 och 49.50): Johan Svedjedal, *Almqvist – berättaren på bokmarknaden. Berättartekniska och litteratursociologiska studier i C. J. L. Almqvists prosafiktion kring 1840*, Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 21, diss. Uppsala: Avd. för litteratursociologi, Univ., 1987, s. 234. Karl-Erik Lundevall anger att Albert Bonniers förlags ”normalkontrakt” på 1880- och 1890-talet betalade 33.50 kr per 16-sidigt ark (50.25 kr omräknat till 24-sidigt ark): Karl-Erik Lundevall, *Från åttital till nittital. Om åttitalslitteraturen och Heidenstams debut och program*, diss. Stockholm: Almqvist & Wiksell 1953, s. 166. För en utförlig beskrivning av 1880- och 1890-talens honorar, se *ibid.*, s. 164ff.
19. Kontrakt mellan Albert Bonnier och Victor Ljungstedt som ombud för Claude Gerard, 26/11 1871, kontraktssamlingen, AB; Kontrakt mellan Albert Bonnier och Aurora Ljungstedt, 14/3 1905, kontraktssamlingen, AB.
20. Kontrakt mellan Albert Bonnier och Victor Ljungstedt, 26/11 1871.
21. Kontrakt mellan Albert Bonnier och Victor Ljungstedt som ombud för Claude Gerard, 28/11 1874, kontraktssamlingen, AB. De enda andra upplagesiffror som finns om författarskapet är för åttonde delen av *Samlade berättelser*, som trycktes i 2 000 exemplar, se Kontrakt mellan Albert Bonnier och Victor Ljungstedt, 26/11 1871.
22. Att Ljungstedt inte var främmande för att själv ombesörja tryckningen av sina böcker tyder också ett brev i Albert Bonniers förlags arkiv på. Där lägger förläggaren fram förslag på tryckningen av en bok som författaren tycks vara på väg att bekosta, se Albert Bonnier till Victor Ljungstedt som ombud för Claude Gerard, 6/12 1882, kopieböckerna, AB.
23. [Erik Georgsson Hjort], *Claude Gerard*, Stockholm: Seelig, 1883. I Ljungstedtarkivet finns ett handskrivet utkast till skriften, med Erik Hjorts handstil, [Erik Georgsson Hjort], ”Claude Gerard”, HJ2, LA. Skriften gavs ut utan författarnamn och är undertecknad ”\*\*\*\*\*s”. Själv skriver författaren att han är en avlägsen släkting till Ljungstedt. Libris har katalogiserat skriften utan namn men i Kungliga Bibliotekets kortkatalog och på deras exemplar anges att författaren är Erik Georgsson Hjort. Även Wendelius anger författaren som Erik Hjort men säger att det ”troligen [är] en släkting”, se Wendelius 1985, s. 8.
24. [Hjort], *Claude Gerard* 1883, s. 8.
25. Albert Bonnier till Victor Ljungstedt som ombud för Claude Gerard, oläsligt datum 1874, kopieböckerna, AB.
26. [Okänd] till Aurora Ljungstedt, 4/4 1870, OK, LA. Brevskrivarens underskrift är tyvärr oläslig. Projektet verkar inte ha blivit av, den enda franska översättningen av Claude Gerards verk sker först femton år senare: *Le serment du docteur. Histoire suédoise*, övers. Louis Antoine Léouzon Le Duc, Paris, 1885. I övrigt finns flera samtida översättningar till danska och en modern till engelska.
27. Arping har påpekat att C. A. Wetterbergh ställde ett brev till Oscar Sturzenbecher till dennes signatur Orvar Odd, vilket hon påpekar ”understryker hur det publicistiska rolltagandet gärna sträckte sig utanför spalterna, in i professionell och ibland även privat korrespondens”. Åsa Arping, *”Hvad gör väl namnet?” Anonymitet och varumärkesbyggnad i svensk litteraturkritik 1820–1850*, Göteborg: Makadam, 2013, s. 178.
28. Närmare bestämt som ”notarien R. Stedt”. Wetterbergh och Victor Ljungstedt tycks ha varit vänner sedan tidigare, och det verkar som att paret Ljungstedt ganska snabbt avslöjade vem som var ”notarien”. Wetterbergh fortsätter att skämtsamt kalla Aurora Ljungstedt ”herr notarie” i breven. Carl Anton Wetterbergh till Victor Ljungstedt, ”Broder Ljungstedt!”, 13/4 1849, WE6, LA; Carl Anton Wetterbergh till notarien R\*\*\*stedt [Aurora Ljungstedt], brevväxling 1849, WE2–WE5, LA; Carl Anton Wetterbergh till Aurora Ljungstedt, brevväxling 1862, 1864, 1861, WE7–WE9, LA. Endast Wetterberghs brev finns bevarade.

29. Aurora Ljungstedt till Viktor Rydberg, april 1880, L 40, KB.
30. Bonnier till Ljungstedt, 6/12 1882. Enligt Karl Otto Bonnier dröjde det flera år innan Albert Bonnier fick veta vem Claude Gerard var, Bonnier 1930, s. 202.
31. Aurora Ljungstedt till Albert Bonnier, 21/9 1883, brevsamlingen, AB; Aurora Ljungstedt till Albert Bonnier, 22/11 1883, brevsamlingen, AB.
32. Edvard Bäckström till Aurora Ljungstedt, 12/12 1883, autografsamlingen, KB; Edvard Bäckström till Aurora Ljungstedt, 7/12 1883; 2/9, 9/9 och 19/9 1885, BÄ1-3, 4, LA; Aurora Ljungstedt till Gustaf Meyer, 25/11 1882, EP L9, KB; Augusta Wäsfelt till Aurora Ljungstedt, 3/6, 7/6 och 9/9 1885, WÄ1-3, LA; Victor Lennstrand till Aurora Ljungstedt, 27/9 1883, LE, LA. Redan 1879 kommer också en förfrågan från en privatperson om att översätta "Lifvets poesi?" direkt till Aurora Ljungstedt och besvaras av henne: W. R. Hall till Aurora Ljungstedt, 14/6 1879, HA1, LA.
33. Ljungstedt till Bonnier, 21/9 1883. Det är inte omöjligt att det här rör sig om ett manuskript som inte offentliggjorts under namnet Claude Gerard, utan att Ljungstedt ville publicera sig under annat namn. Det framgår inte av brevet vilken text det hela gäller.
34. Arping 2013, särskilt avsnittet "Anonymitetens möjligheter – och gränser"; Åsa Arping, *Den anspråksfulla blygsamheten. Auktoritet och genus i 1830-talets svenska romandebatt*, diss. Göteborg; Eslöv: B. Östlings bokförl. Symposion, 2002.
35. Anna Nordenstam, *Begynnelse. Litteraturforskningens pionjärkvinnor 1850–1930*, diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2001, s. 99. Om hur kvinnliga författare kan utnyttja rolldiktning för att få tillgång till manliga författares privilegier, se även Ann Öhrberg, *Vittra fruntimmer. Författarroll och retorik hos frihetstidens kvinnliga författare*, Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 45, diss. Uppsala; Hedemora: Gidlund, 2001, s. 93.
36. Arping 2013.
37. Claude Gerard, 1872, s. 3f.
38. Ibid.
39. Arping 2013, avsn. "Den könade författarrollen"; Git Claesson Pipping, *Könet som läsänvisning. George Eliot och Victoria Benedictsson i det svenska 1880-talet – en receptionsstudie*, diss. Stockholm; Stockholm/Stehag: Symposion, 1993.
40. Arping 2013, s. 107f.
41. Ibid., s. 188f.
42. [Erik Georgsson Hjort] Cervus, "Bara prat", i *Nya Dagligt Allehanda*, 6/5 1871.
43. [Dödsruna], *Allehanda för hemmet. Nya Dagligt Allehandas veckobilaga*, 29/2 1908.
44. Bl.a. Deborah Parsons och i svensk kontext Alexandra Borg har visat att forskningens bild av den borgerliga kvinnan som helt utestängd från den framväxande moderniteten ofta varit förenklad: Deborah L. Parsons, *Streetwalking the Metropolis. Women, the City, and Modernity*, Oxford: Oxford University Press, 2000; Alexandra Borg, *En vildmark av sten. Stockholm i litteraturen 1897–1916*, diss. Uppsala; Stockholm: Stockholmia. 2013. För en utförligare diskussion om kvinnor och offentlighet se även Boel Englund & Lena Kärelund, *Rätten till ordet. En kollektivbiografi över skrivande Stockholmskvinnor 1880–1920*, Stockholm: Carlsson, 2008, kap. "Stockholm – en kulturell metropol", s. 22–51.
45. Arping 2013, s. 240.
46. Claude Gerard 1872, s. 7.
47. Janet Wolff, "The Invisible 'Flaneuse'. Women and the Literature of Modernity", i *Theory, Culture & Society*, 1985;3, s. 37–46.
48. Detta påpekas även av Leffler 1993, s. 270.
49. Heggstad 1991, kap. "Konstnärskapet", s. 147–191.
50. Ibid., s. 94; 102. För en diskussion om den betydelse som *Corinne ou l'Italie* haft som kvinnlig genbild, se Ellen Moers, *Literary Women*, New York: Doubleday, 1976, kap. "Performing Heroism. The Myth of Corinne", s. 173–210.
51. Claude Gerard 1873, s. 108. Kursiv i original.
52. Ibid., s. 126. Ironins vara eller inte vara i Lenngrens dikt har diskuterats av flera forskare. Se t.ex. Stina Hansson, "Hercules och Betti – retorik, skriftlighet och budskap", i förf:s *Från Hercules till Swea. Den litterära textens förändringar*, Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 39,

- Göteborg: Litteraturvetenskapliga institutionen Göteborgs universitet, 2000, s. 15–25.
53. Claude Gerard 1873, s. 137.
54. *Ibid.*, s. 138.
55. Leffler 1993, s. 270.
56. Även Wendelius har påpekat att Claude Gerard ger ut allt fler korta berättelser. Han ser det som en följd av marknads efterfrågan av sådana. Wendelius 1985, s. 7f.
57. ”Prenumerationsanmälan”, i *Nya Dagligt Allehanda*, 18/12 1863.
58. [Hjort], *Claude Gerard* 1883, s. 2.
59. [Red:n], ”Qvinnan inom den svenska litteraturen”, 1873, s. 303. Möjligen var det just 1873 som pseudonymen avslöjades. En recension av del 1–3 av *Samlade berättelser* tidigare samma år beskriver den ”väl dolda anonymiteten” och verkar förutsätta att författaren är en man: S., ”Samlade berättelser af Claude Gérard. I–III.”, *Svensk tidskrift för litteratur, politik och ekonomi*, 1873:1, s. 77–80. År 1874 skriver ”en fattig yngling” för att be om ett gratisexemplar av *Jernringen* och tycks välbekant med pseudonymen: ”Juno” till Aurora Ljungstedt, 30/9 1874, Be3, LA.
60. Claude Gerard 1878, s. 6.
61. [Hjort], *Claude Gerard* 1883, s. 3.
62. *Ibid.*, s. 3f.
63. *Ibid.*, s. 8.
64. Ang. det kvinnliga blygsamhetsidealet och kvinnliga författare, se Arping 2002.
65. Claude Gerard 1872, s. 4.

## SUMMARY

*Mr. Author and Mrs. Ljungstedt. Aurora Ljungstedt's Masculine Identity as a Writer, and the Conditions of Her Authorship*

This article discusses the authorship and pseudonym of one Sweden's first suspense writers, Aurora Ljungstedt (1821–1908). Writing under the pseudonym ”Claude Gerard”, Ljungstedt became famous for grandiose adventures in Swedish settings. Through previously unknown archival material concerning Ljungstedt's authorship and private life (such as letters, contracts and diaries) as well as the published works by Ljungstedt, I discuss the conditions of her authorship and the implications of the pseudonym Claude Gerard. Throughout the article I show that Ljungstedt's male pseudonym was part of a strategic staging of an authorship generally considered to be male. Female writers in Sweden often used male pseudonyms during this period, but for Ljungstedt this was also part of a larger strategy to create a masculine identity as an author. As Ljungstedt's real name became known in the 1870's, the style of her authorship transformed into something more widely regarded as ”feminine”.

*Keywords:* Aurora Ljungstedt, Claude Gerard, male pseudonym, male pen name, women writers, Swedish suspense fiction, conditions of authorship

